

Biennále nagydíjasa, Boško Kućanski vagy a rusztikus, szerves struktúrákat építő Dušan Džamonja.

Néhány kiállító azt mutatja, hogy a sokrétűség ellenére bizonyos problémakör több jugoszláv szobrászt egyformán foglalkoztat. Ilyen az anyag, különösen a fa plasztikai jelentéseinek a kutatása, a paraszti kultúra rusztikus formáinak a szobrászati metamorfózisa és a geometrizmusnak az a válfaja, amelyet a modern európai plasztikában Brâncusi képviselt először és organikus geometrizmusnak nevezhetünk. Branko Ružić, Šime Vulas, a népi faragás szellemes fordulatait felhasználó Kosta Angeli Radovani és az erőteljes művekkel szereplő Venija Vučinić-Turinski minden egyéni hangvétel mellett lényegében érinti e problémakört. Mindez gyakran vaskos humorral (Zvonko Lončarić) párosul.

Ugyancsak sokrétű és nemzetközileg rangos a kinetikus anyag (Aleksandar Srnc, Dušan Tršar) vagy a tiszta geometriai formákkal operáló, szerkesztő szellemű plasztikai formaadás, mint példázza a mindig megbízható minőségű művekkel szereplő Vjenceslav Richter és Vojin Bakić munkássága.

Sajnos, a kiállításon szerepel néhány szokványosabb munka is, mint Stojan Batić, Dragica Čadež-Lapajne vagy Olga Jevtić plasztikái. E néhány mű azonban nem rontja az egész kiállítás művészi rangját, a sokrétű formamegoldásokban megmutatkozó értékek sokrétűségét és minőségét.

NÉMETH Lajos

PETRIK PÁL PASZTELLJEI*

Petrik Pál ismét majdnem észrevétlenül, minden különösebb hangvétel nélkül, a rá jellemző szerénységgel rendezett tárlatot. Ezúttal a Szabadkai Népszínház előcsarnokában, tehát egyfajta házi kiállításon mutatta be az utóbbi három évben készült új alkotásait — pasztelljeit. Az olaj, a tempera és a kombinált technika megannyi lehetőségével való kísérletezés és a lehetőségek kiaknázása után jutott el a pasztellig, s — mondjuk ki azonnal — talált ismét önmagára. A pasztell ugyanis lehetővé tette számára, hogy megmaradjon, vagy ismét azzá legyen, ami jelentős festői korszakaiban volt: koloristává. A színhatások, a színekkel való bánni tudás volt Petrik művészetének legfőbb erénye, mind realiztikus korszakában, mind a későbbi, számos változatban jelentkező absztrakt kísérletezéseiben. És kolorista volt, amikor festékébe homokat vegyítve alkotta meg a Homokbuckák néven ismert remekműveit, és vérbeli kolorista ismét, pasztelljeiben is.

* Tárlat a Szabadkai Népszínház előcsarnokában.

A szabadkai tárlat a maga egyszerűségében is különös. Különös és nem mindennapi elsősorban azért, mert mintha eltűnt volna Petrik Pál azon törekvése, hogy széles ecsetvonásokkal nagy igazságokat hirdessen. A festő most (már) inkább az élet apró örömeit keresi, azt festi, ami leginkább a szívéhez nőtt: gyerekeit, unokáit, egy-egy kedves tájat, piacozókat, kártyázókat stb. Témáit tehát a családi életben, valamint mindennapjaink forгатagában, az utcán, a piacon vagy kávéházban, egyszerűen a természetben és az emberek között leli meg. A festő ebben a kissé leszűkített világban érzi igazán otthonosan magát, s úgy érezzük, kiapadhatatlan forrásokból merít. Lehet-e ezekből az apró-cseprő dolgokból nagy művészetet csinálni? A valódi kolorista számára mindig is ezek a csip-csup dolgok voltak az igazi témák, hiszen számára a színhatás az elsődleges, ennek rendel alá minden mást. Ezért nem győzzük eléggé ismételni, hogy Petrik saját egyéniségét, életérzését és nem utolsósorban tehetségét éppen ebben a technikában tudja leginkább kifejezni.

Hogy jelenlegi művészetének helyét kijelölhessük, végig kell tekintelnünk Petrik Pál munkásságán. A színhatásokat jól érző festőként tűnt föl, munkáin a fény és a szín táncát véltük felfedezni. Igen gyorsan megtalálta azokat a színeket, a sárgát, a kéket és a homokszürkét elsősorban, amelyek tájunkat, Észak-Bácskát jellemzik. A színekkel való bánni tudása a Homokbuckák (1968) sorozatában teljesedik ki, kolorizmusra itt már olyannyira autentikus, hogy szinte egybecseng a táj hangjaival is.

Úgy vélem, nincs messze az igazságtól, ha azt mondom, hogy a Homokbuckák időszaka Petrik művészetének csúcspontjait jelzik. E képek elemeinek szintézise hozta létre az egyik, minden bizonnyal legsikerültebb díszletét, az egyfajta rembrandti melegséget sugárzó színpadképet Brecht Kurázi mamájához. Petrik e színpadképe a képzőművészet szintjére emelte a díszletet. A színek kiváló alkalmazásában és a faktúra keresésében elért eredményeit szintetizálta itt egy képzőművészeti (nyilván színművészeti is) hibátlan, szinte faszínű alkotással. A Homokbuckák élményét tehát gazdagon tudta kamatoztatni mind festészetében, mind pedig a művészi tökélyvel végzett kenyérkereső munkájában, a díszlettervezésben.

Miután a festők-homok keverékből kihúzta mindazt, amit lehetett, szükségszerűen kereste az újabb formai lehetőségeket, hogy más úton is eljusson a szín és a faktúra szintézise által egy jellegzetes és autentikus Vajdaság-élményhez, pontosabban a hullámzó Telecska és a homokos Észak-Bácska motívumaihoz. Évtizedünk eleje a kísérletezések évét hozta Petrik számára, amikor is kimondottan nem művészi természetű anyagokkal, grafittal és üveggel kísérletezik elsősorban és kitartóan, annyira, hogy már-már elveszettnek láttuk a kolorista festészet számára

ra. Megítélésünk szerint ez a korszak nem hozta meg a várt eredményt, nyilván maga a festő számára sem.

Most kiállított pasztelljei lényegében visszatérés a színekhez. Visszatérés a szó legnemesebb értelmében. Mert nem művészete rajtkövéhez állt vissza, hanem visszatért életérzéséhez, az *alkotás* örömeihez. Visszatér, hogy játsszon, s ebbe a játékba bevonja a világot is, az őt körülvevő „kis világot”.

Petrik nagysága abban rejlik, hogy volt bátorsága elhagyni az ún. „nagy művészetet” és elfogadni az életnek a játékra való kihívását. S mindezt póz, a tearalítás minden jele nélkül, szerényen, de őszintén csinálja. És micsoda érzékkel. Képes egy törékeny porcelán csészébe belevarázsolni az otthon teljes melegségét, vagy egy-egy fával jelzi a mezők és kiserdők minden jellegzetességét. Ezt csak az apróságokra is minden idegszálával reagáló művész képes megtenni. A petriki kép vizuális hatását azzal éri el, hogy nála mindig adott egy élénkebb alapszín, amire színkompozíciókat formál. A figura nála másodlagos, fontosabb számára, hogy ott legyen az ujjongó kék, a piros akcentus, az érett- és aranyárga vagy üdezőld. Leheletnyi árnyalatok megkülönböztetésére éppúgy képes, mint a tompa színek megkülönböztetésére. Ezek sokszor azt az érzést keltik, mintha a megfestett tárgy tükröképét látnánk. Petriknek néha egy-egy, látszatra csak úgy odavetett élénkebb színe valódi festői monológus tájról, eseményről egyaránt.

A kiállított 36 képet több, nem egyenlő értékű csoportra oszthatjuk. A Vásár, a Piac vagy a Kártyázók kevésbé lelkesítenek. Ezek leginkább egy-egy anekdotikus eseményt örökítenek meg, de hiányzik belőlük a képzelet játékát beindító élmény. E kissé üresnek tűnő darabokkal szemben a Kert I., a Tiszamenti táj II., vagy a Műhely című festménye a táj jellegzetesen petriki átélése, tele a játékkedvét sugárzó színnel. Csak önarcképe sötétebb tónusú, jelezve, hogy a festő több évtizedes munkája elmélyítette arcának barázdáit. Petrik a Homokbuckákban kolorista hajlamaát abban élte ki, hogy a levélzöldet aranyárgába vagy rozsdavörösbe úsztarta át, és ezzel teremtett harmóniát idő és tér között. Most viszont egy rövid, egyszerű mondatba sűríti közölnivalóját, mint a Szárító a szövőszékben c. pasztelljén, vagy pedig a kiállítás legjobb képén, a Grožnjani táj című festményen. Ez utóbbin egy XI. századi épület homlokzatával érzékelteti az időt, de úgy, hogy szinte érezzük, milyen mozgalmas századokat „élt át” e homlokzat. Az elmúlás minden tragikuma, de ugyanakkor az öregség büszkesége is benne van! Ha valamivel bizonyítani kellene, hogy Petrik Pál ismét az 1968-as csúcson jár, akkor ezt a Grožnjani képpel kellene megtenni.

A tárlat, a házikiallítás szerény megjelölését viseli, jelentőségében azonban túlnötte ezt a nevet. Több a szándéknál, mert Petrik művészetének egy újabb, fontos állomását jelzi.

Bela DURANCI